

УДК 811.111(07):378.1

МЕТОДОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Чепурна О.В.

Криворізький медичний коледж

У статті досліджуються актуальні методи викладання іноземної мови професійного спрямування у поєднанні основних видів мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, усного та писемного мовлення). Доводиться зв'язок між мотивацією студентів немовних спеціальностей та професійною компетентністю викладача. В процесі аналізу актуалізації мотивації вивчення англійської мови було сформовано критерії побудови позитивної мотивації на основі найважливіших потреб людини. У статті розглянуто особливості підготовки до основних типів мовленнєвої діяльності. Особлива увага приділена психолінгвістичній методиці.

Ключові слова: компетенція, професійна мотивація, психолінгвістична формула, активні методи навчання, інтерактивні методи навчання.

Постановка проблеми. Євроінтеграційні порівняння українців, інтенсифікація інформаційних процесів, щоденне удосконалення засобів комунікації вимагає від сучасного фахівця подолання комунікативних бар'єрів, якими все ще залишаються іноземні мови в Україні. Рівень знань з англійської мови студентів, що вступають до ВНЗ викликає серйозні питання та занепокоєння викладачів іноземних мов. Досягнення студентами рівня B2–C1 за умови відсутності базових знань є надскладною. Адже студенти немовних спеціальностей мають оволодіти іноземною мовою як засобом комунікації для вирішення проблем як професійного так і соціального характеру. Саме в цьому постає конфлікт між вимогами часу і реальним рівнем знань студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різноманітних підходів у методиці викладання іноземної мови наразі є надзвичайно актуальною проблемою, якій були присвячені дисертаційні дослідження А. М. Арутюнян [1], Т. І. Коробейнікової [9], Б.І. Лабінської [11], Б. В. Кукси [10], І. В. Беженар [2], О. І. Каменського [7], М. М. Галицької [4] тощо. Всі ці роботи вивчають та аналізують окремі види мовленнєвої діяльності або засоби вивчення англійської мови у вищих навчальних закладах. Проблема

мотивації студентів до навчання останнім часом у науковій літературі є надзвичайно актуальною. Відомі роботи Х. Хеккаузена [14], Л. Божовича [3], А. Маслоу [13], Р. Кегана [16], а також дослідження з пізнавальної та професійної мотивації, Р. Гарднера [15], Є. Зайцевої [6]. Під час аналізу актуалізації мотивації студентів у вивченні англійської мови нами була сформована концепція побудови позитивної мотивації щодо вивчення іноземної мови від найважливіших потреб людини (за теорією базисних потреб людини А. Маслоу) [13], зовнішньої та внутрішньої мотивації до пізнавальної та професійної мотивації.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Наша стаття присвячена питанням комплексного підходу до вивчення англійської мови у процесі роботи над різними видами мовленнєвої діяльності для вирішення проблем професійного характеру. Вивчивши теорію базисних потреб та мотивів людини А. Маслоу, ми дійшли висновку, що у процесі вивчення іноземної мови актуалізуються другий, четвертий та п'ятий рівень потреб, де другий – захист та безпека, четвертий – потреба поваги, п'ятий – самореалізації. Тільки почувавши себе захищено і впевнено, студент може пізнавати нове.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження методів викладання іноземної мови професійного спрямування у поєднанні навчання різних видів мовленнєвих компетенцій (читання, аудіювання, усного та писемного мовлення). Досягнення мети передбачає виконання таких завдань: аналіз проблеми мотивації вивчення англійської мови студентами немовних спеціальностей; розгляд питання професійної компетентності викладача; дослідити актуальні засоби роботи над різними видами мовленнєвої діяльності.

Виклад основного матеріалу. У процесі навчання студентів немовних спеціальностей перед викладачем стоїть завдання не тільки підготувати, а насамперед зацікавити студента яскравими, незвичайними прикладами із життя відомих людей, розповідати про країну, мова якої вивчається, рекомендувати найбільш цікаві книжки і публікації. Тут постає питання професійного рівня викладачів іноземної мови.

У процесі вивчення іноземної мови важливо є взаємодія зовнішніх та внутрішніх чинників, що формують мотивацію і поступова пріоритетність саме внутрішніх факторів. Необхідність пізнати нове може виховуватись на практичних заняттях за допомогою кореляції відомого та невідомого, коли знайомий професійно орієнтований матеріал доповнюється текстами, що сприяють розширенню кругозору. Емоційний фактор є надзвичайно стимулюючим у вивченні мови, коли студент відчуває задоволення від власних успіхів, опрацьовуючи цікавий, різноманітний матеріал. Відчуття задоволення за успішно виконане завдання є одним з найбільш стимулюючих чинників. Для усвідомлення самореалізації на заняттях з англійської мови слухачем є задоволення творчих прагнень та потреб студентів за допомогою відповідних активних методів навчання (створення презентацій, участь в уроці-телемості, уроці-консиліумі, коли застосовується метод «мозкового штурму»).

Пізнавальна мотивація на початковому етапі може забезпечуватись зовнішніми мотивами: створенням ситуації успіху, коли власні досягнення стимулюють подальший інтерес; соціальною ідентифікацією з батьками та викладачем як необхідністю відповідати їхнім вимогам; формуванням впевненості у своїх силах («Я зможу»); усвідомленням престижності серед одногрупників; наявністю духу змагання, як індивідуального, так і в групі. Але вже на наступних етапах зовнішня мотивація має доповнитись внутрішньою і в подальшому навчанні саме їй має надаватися пріоритет.

Звичайно, найбільш мотивуючим фактором на цьому етапі є професійний інтерес та усвідомлення практичного та теоретичного значення знань для майбутньої професійної діяльності. Факт відсутності можливості практики та роботи за кордоном суттєво знижує мотивацію, але викладач може стимулювати студентів за допомогою використання на заняттях елементів, що імітують майбутню професійну діяльність, підбором пізнавальних текстів, статей.

Важливою також є особистість викладача, його методична грамотність, орієнтація у спеціальності, що опановують студенти, усвідомлення викладачем їхніх цілей, комунікабельність,

відкритість, авторитет, іноді авторитарність (наприклад, під час встановлення чітких строків виконання завдань), емоційна насиченість занять. У цьому контексті необхідно звернути увагу на дослідження «Visible Learning», проведене Дж. Хатті [17]. Студентам було поставлено питання: «Що впливає на Ваше навчання найбільше?» Були запропоновані відповіді: дім і батьки, технології, індивідуалізовані інструкції, розмір аудиторії, потенціал викладача, тривалість робочого дня, особисті здібності студента. За висновками цього дослідження на студентів найбільше впливає потенціал викладача, його особистість, знання й вміння [17].

У процесі нашого дослідження ми опитали студентів молодших і старших курсів різних медичних, економічних та інженерних спеціальностей, яке не виявило суттєвих відмінностей у їхньому усвідомленні необхідності вивчення англійської мови. Опитування полягало у пропозиції розташувати у порядку від найголовніших до другорядних 10 тверджень щодо мотивування вивчення англійської мови, а саме: професійний інтерес, важливість комунікації з однолітками з інших країн, можливість досягнення успіху, престижність у групі, соціальна ідентифікація з викладачем (відповідність його вимогам), соціальна ідентифікація з батьками (відповідність їхнім вимогам), формування впевненості у своїх силах, бажання добробуту (усвідомлення зв'язку між знанням іноземної мови і досягненням добробуту), бажання ефективного освоєння світу, цікавість завдань. Ми також дозволили студентам запропонувати один свій варіант відповіді, яким стало отримання стипендії (для студентів, які мають право на її отримання).

З двохсот сімдесяти чотирьох опитаних студентів більше, ніж половина показали усвідомлення внутрішньої мотивації (професійний інтерес та необхідність комунікації були на першому місці – 28% і 27% відповідно), 19% виявили необхідність бути успішними, 17% – вважають знання іноземної мови престижним. 4% відчувають необхідність відповідати вимогам батьків, 3% – вимогам викладачів, 2% найважливішим фактором назвали отримання стипендії (тобто фінансової винагороди).

Під час опитування ми ставили перед собою мету з'ясувати загальне ставлення студентів різних курсів до вивчення іноземної мови, не розподіляючи їх за старшими і молодшими курсами, не проводилося також дослідження щодо різних спеціальностей, що може бути цікавим. Це завдання для подальших розвідок. Але загальну тенденцію ми з'ясували.

Отже рівень підготовки викладачів іноземної мови є пріоритетним. Викладання мови обов'язково має включати роботу з чотирма видами мовленнєвої діяльності: читання, аудіювання, усного та письмового мовлення.

Підготовка до різних типів мовленнєвої діяльності має свої нюанси та різноманітні методи від традиційних до інноваційних, але всі вони передбачають засвоєння відповідного лексичного мінімуму. У статті В. Капуш, читаємо: «Досвід індивідуальної роботи з дітьми 9-10 років переконливо свідчить, що навіть учні молодших класів у змозі самостійно працювати з малим словником обся-

гом 5–7 тисяч слів, засвоюючи до кожного наступного заняття х учителем 20–30 слів...» [8, с. 1]. Студент вищої школи здатен запам'ятовувати більший обсяг матеріалу.

Є різні методи введення та засвоєння лексики: робота з флешкартами, побудова асоціативних рядків, озвучення слів тихо і вголос за викладачем, відпрацювання у контексті, введення слів у граматичні конструкції та кліше тощо. Але, коли час обмежений, а лексики потрібно засвоїти багато і швидко, не обійтися без: механічного багаторазового записування і приговорювання слів; диктант з рідної мови у швидкому темпі; дворівневий перекладацький диктант (коли студенти спочатку перекладають слова рідною мовою з голосу, а потім дописують поряд іноземний варіант); різномірні завдання у контексті; зворотній переклад тексту; переказ. Останній вид мовленнєвої діяльності є необхідним для підготовки до усного мовлення.

Завдання з аудіювання передбачає розуміння іноземної мови з голосу. Тому кожного заняття необхідно працювати зі студентами над аудіюванням, виконуючи до нього різномірні вправи (загальне розуміння смислу, розуміння смислу окремих абзаців, дослівне розуміння сказаного). Іноді доцільним буде дати студентам друкований запис аудіювання для співвіднесення почутого і написаного, після цього прочитати текст у аудиторії та дати завдання на переказ почутого тексту, бажано у відповідному темпі.

Правильне розуміння тексту, виконання письмових завдання вимагають впевнених знань граматики. «Стерильність» щодо знань граматики у студентів, які приходять до неможливих ВНЗ, вимагає від викладача навчити розуміти та застосовувати граматичні явища надзвичайно швидко. У процесі викладання ми дійшли висновку, що надзвичайно дієвими є принципи психолінгвістичної методики [5]. Коли студент не має можливості «зануритися» у світ чужої мови, йому потрібно навчитися виражати свої думки засобами «чужого» не за допомогою словників, а за допомогою психолінгвістичних формул рідної мови. І. Гівенталь стверджує, що, говорячи рідною мовою, людина використовує набір психолінгвістичних формул, і називає його комунікативним набором ПЛФ [5]. Можна виділити біля трьохсот таких формул для української мови, наприклад: «Я роблю це кожного дня», «Я роблю це зараз», «Я це вже зробив», «Не роби цього!», «Ти постійно це робиш!». Наше завдання допомогти студенту навчитися перекладати ці формули англійською мовою. Для цього студенти

потребують знання мовних конструкцій та принципів побудови англійського речення. Важливим є також відпрацювання цих конструкцій разом з лексикою та ідіоматичними виразами на кшталт «залишитися з носом», «втрачати терпіння», «бачити вихід з ситуації», які ми кожного дня використовуємо у мові, не помічаючи цього. Їх небагато, біля 150. Для відпрацювання конструкцій потрібні артикуляційно-граматичні вправи для доведення навичок до автоматизму. За методикою ми використовуємо два рівні техніки мовлення у цих вправах: «Техніка мовлення 1», коли подана викладачем конструкція доводиться до автоматизму, «Техніка мовлення 2», коли студенти навчаються у потоці мовлення використовувати вивчені конструкції. Звичайно, така робота потребує відповідної систематичності навчання, але зрозумівши та засвоївши основні граматичні правила, навіть «слабкі» студенти починають використовувати «чужі» конструкції самостійно.

З досвіду викладання за цією методикою, необхідно зазначити, що вона добре показала себе саме у навчанні студентів зі слабкою базою, для яких важливо не просто вивчити матеріал, але зрозуміти сутність структури іноземної мови. Тому критично необхідним є відпрацювання моделей в аудиторії. Методи відпрацювання можна підбирати згідно з творчим потенціалом викладача. Поступово варто включати й інші методики викладання, особливо цінними тут будуть видання Oxford, Cambridge, Longman, MacMillan. Доречним у такому випадку є використання інтерактивного методу моделювання ситуацій, коли використовуються ситуації соціально-статусних відносин, рольових відносин (програвання ролей), ситуації відносин спільної діяльності (групова робота, обмін досвідом), ситуації моральних відносин.

Висновки і пропозиції. Саме відчуття просування вперед, інтенсивний розвиток навичок і вмінь породжують у студента задоволення від практичного володіння мовою. У такому підході просто необхідними є вправи на переклад з рідної мови англійською. Так студенти навчаються викладати свої думки «чужою» їм мовою. Це є конче необхідним для підготовки до виконання письмових завдань, методика виконання яких потребує окремого аналізу. Отже, проблема мотивації студента та професіоналізму фахівця є нерозривно пов'язаними, тому питання постійного безперервного розвитку викладача англійської мови є надзвичайно актуальною у контексті європейських прагнень українців.

Список літератури:

1. Арутюнян А.М. Методическая система обучения устному переводу в профессиональном курсе английского языка / Ануш Максимовна Арутюнян. – Дисертація канд. пед. наук: 13.00.02, Ереван. гос. ун-т. – Ереван, 2013. – 240 с.
2. Беженар І. В. Методика навчання майбутніх філологів англійського писемного мовлення з використанням мовного портфеля / Ірина Володимирівна Беженар. – Дисертація канд. пед. наук: 13.00.02, Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2012. – 220 с. : табл.
3. Божович Л.И. Проблемы формирования личности / Лидия Ильинична Божович. – Избр. психол. труды. – 3-е изд. – М. : МПСИ ; Воронеж : МОДЕК, 2001. – 349 с.
4. Галицька М.М. Формування у студентів вищих навчальних закладів сфери туризму готовності до іншомовного спілкування: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / М.М. Галицька ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2007. – 20 с.

5. Гивенталь И.А. Как это сказать по-английски? – М. : Флинта ; Наука, 2003. – 218 с.
6. Зайцева С. Е. Формирование мотивации изучения иностранного языка у студентов неязыковых специальностей. – М., 2011.
7. Каменський О.І. Методика формування англомовної компетенції студентів економічних спеціальностей засобами комп'ютерних технологій: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / О.І. Каменський ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. – О., 2009. – 20 с. – укр.
8. Капуш В. Як навчати сучасного учня іноземних мов // Методика і технологія. – <http://www.osvita.ua>
9. Коробейнікова Т. І. Формування англомовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх учителів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій / Коробейнікова Тетяна Ігорівна. – Дисертація канд. пед. наук: 13.00.02, Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2013. – 230 с.
10. Кукса Б. В. Взаємопов'язане навчання монологічного мовлення і письма майбутніх учителів англійської мови з використанням мультимедійних засобів / Богдана Владиславівна Кукса – Дисертація канд. пед. наук: 13.00.02, Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2013. – 200 с.
11. Лабінська Б. І. Тенденції розвитку методики навчання іноземних мов у Західній Україні (друга половина XIX – перша половина XX століття) / Богдана Ігорівна Лабінська.– Дисертація д-ра пед. наук: 13.00.02, Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2013. – 430 с.
12. Маркова А.К. и др. Мотивация учения и ее воспитание у школьников / Маркова А.К., Орлов А.Б., Фрирман Л.М. – М.: Педагогика, 2003.
13. Маслоу А. Мотивация и личность: Пер с англ. – СПб.: Евразия, 2009.
14. Хеккаузен Х. Мотивация и деятельности. – М.: Просвещение, 2010.
15. Gardner R.C., Lambert, W.E. Attitudes and Motivation in Second Language Learning. – Rowley, Mass, Newbury House, 2012.
16. Kegan R. The evolving self: Problem and process in human development. – Cambridge, Mass: Harvard University Press, 2012.
17. Hattie J. Visible learning – Professional Practices for English Language Teaching. – <http://www.futurelearn.com>

Чепурная Е.В.

Криворожский медицинский колледж

МЕТОДОЛОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА КОМПЛЕКСНОГО ПОДХОДА В ПРЕПОДАВАНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА СТУДЕНТАМ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Аннотация

В статье исследуются актуальные методы преподавания иностранного языка профессиональной направленности в сочетании основных видов речевой деятельности (чтения, аудирования, устной и письменной речи). Доказана связь между мотивацией студента и профессиональной компетентностью преподавателя. В процессе анализа актуализации мотивации изучения английского языка были сформулированы критерии образования позитивной мотивации на основе самых важных потребностей человека. В статье рассмотрены особенности подготовки к основным типам речевой деятельности. Особое внимание уделено психолингвистической методике.

Ключевые слова: компетенция, профессиональная мотивация, психолингвистическая формула, активные методы обучения, интерактивные методы обучения.

Cherpurna O.V.

Kryvy Rig Medical College

COMPLEX METHODOLOGICAL APPROACH IN TEACHING ENGLISH TO NON-LANGUAGE STUDENTS

Summary

The article investigates the current methods of professional foreign language teaching in the combination of main types of speech activity (reading, listening, speaking and writing), as well as the connection of students' motivation and the professional expertise of the lecturer. In the process of the analysis of the actualization of the English language learning motivation it was formed the concept of creation of the positive motivation from the most important human needs. Language teaching should include work with four types of speech activity: reading, listening, speaking and writing. Preparing for them has its own nuances and a variety of methods from traditional to innovative, but they all involve the learning of the appropriate vocabulary. In the process of teaching we made the conclusion that the principles of psycholinguistic methods are extremely effective.

Keywords: competence, professional motivation, psycho-linguistic formula, active teaching methods, interactive teaching methods.